

УДК 371.134

Попадич Олена Олександрівна

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедра педагогіки та психології

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ ЗНАТЬ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПЕДАГОГІКИ, ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті досліджено методики формування правових знань майбутніх магістрів педагогіки, викладачів вищої школи під час навчання у вищому навчальному закладі; проведено аналіз понять правова освіта, правова грамотність, методи навчання, навчальна діяльність, позанавчальна робота, практика студентів та ін.; запропоновано та розглянуто методики формування правових знань майбутніх магістрів педагогіки, викладачів вищої школи під час навчання у вищому навчальному закладі; проаналізовано зміст та завдання курсу «Право інтелектуальної власності в освіті».

Ключові слова: правова освіта, правові знання, магістр педагогіки, майбутній викладач вищої школи, методи навчання.

Вступ. Майбутні магістри педагогіки, викладачі вищої школи повинні володіти мінімумом правових знань, які потрібні їм як членам суспільства, з конституційної, адміністративної, цивільної, сімейної, господарської та деяких інших галузей права. Необхідним елементом доступу громадян (у нашому випадку – майбутніх магістрів педагогіки, викладачів вищої школи) до права у демократичних країнах є правова освіта населення, яка, в першу чергу, має правозахисний зміст, але разом з тим формує і позитивне ставлення громадян до державних інститутів. Однією з її ознак є, зокрема, їх обізнаність з життєво необхідними юридичними законами, а також уміння і навички їх використання у практичному житті. Актуальність проблематики відображено у положеннях Указу Президента України від 17 лютого 2005 року «Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України», наказах Міністерства освіти і науки України від 23 січня 2004 року «Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004-2005 роки», Указі Президента України «Про національну програму правової освіти населення № 992/2001 від 18.10.2001 р. та інших нормативних документах. Термін «правова освіта» запроваджено у нормативну практику Указом Президента України «Про заходи щодо відзначення другої річниці Конституції України» від 17 червня 1998 р. Правова освіта населення – це процес засвоєння знань про основи держави і права, виховання у громадян поваги до закону, до прав людини, небайдужого ставлення до порушень, законності та правопорядку [9]. Правова освіта – це необхідний елемент правової культури. Усі громадяни мають право на набуття необхідного їм мінімуму правових знань, а магістри педагогіки, викладачі вищої школи повинні уміти реалізувати права та свободи людини і громадянина в різних сферах життєдіяльності, захищати свої права, використовуючи знання державної правової системи та законодавства, організації та функціонування судових та інших правоохоронних органів, правових та морально-етичних норм у сфері професійної діяльності та побуті тощо. Тому ми досліджуємо проблему методики формування правових знань майбутніх магістрів педагогіки, викладачів вищої школи під час навчання у вищому навчальному закладі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми дослідження розглядалися у працях багатьох дослідників, зокрема: особливості навчально-виховного процесу та правового виховання особистості у вищих навчальних закладах (А. Галес-

ва, В. Гриньова, Н. Коваленко, І. Марчук, Л. Мацук, М. Фіцула); правова освіта, правова грамотність, формування правових знань (М. Городиський, І. Дарманська, В. Одарій, О. Скакун); дослідження методики правового навчання та виховання (В. Головченко, Я. Гриньова, С. Микитюк, С. Нетьосов, О. Пометун).

Метою статті є дослідження методики формування правових знань майбутніх магістрів педагогіки, викладачів вищої школи під час навчання у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах розвитку суспільства педагогічна діяльність потребує серйозного соціально-психологічного і правового забезпечення, адже суспільний розвиток вимагає змін у професійному світогляді магістрів педагогіки, викладачів вищої школи, який має поєднувати світогляд особистості та високий професіоналізм. Питання про правову освіту магістрів педагогіки, викладачів вищої школи є особливо актуальним у зв'язку з необхідністю їх забезпечення інформацією щодо чинного законодавства і практики його застосування задля компетентного вирішення своїх приватних і публічних питань; ефективної профілактики правопорушень, які скоюються на ґрунті правового нігілізму, цинізму та аморальності; формування у них правової культури європейського типу, яка дозволить їм (а разом з ними і державі) інтегруватись у європейський і світовий правовий простір.

Визначальною характеристикою успішного викладача вищої школи в сучасних умовах є рівень сформованості правових знань. З цієї метою у навчальний план студентів магістратури Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет», які навчаються за спеціальністю «Педагогіка вищої школи», запроваджена навчальна дисципліна «Право інтелектуальної власності в освіті».

Курс «Право інтелектуальної власності в освіті» має важливе значення у психолого-педагогічній підготовці зазначених фахівців, оскільки є складовою частиною навчального плану їх професійної та практичної підготовки.

Досягнення цілей та завдань навчального предмета «Право інтелектуальної власності в освіті» відбувається за таких умов, що: засвоєння змісту курсу здійснюється шляхом опанування трьох блоків: теоретичного, практичного та блоку самостійної роботи. При вивченні дисципліни інформаційними джерелами є підручники, навчальні та навчально-методичні посібники, монографії, збірники матеріалів наукових конференцій, педагогічні та юридичні ви-

дання, першоджерела (педагогічні праці філософів, педагогів-просвітителів тощо), нормативно-правові документи, а також авторські конспекти лекцій.

Формування правових знань майбутніх магістрів педагогіки, викладачів вищої школи передбачає кілька етапів (інформаційний, аксіологічний і перетворювальний). Оскільки зміст навчання охоплює систематичне підвищення рівня правової поінформованості, збагачення цінностей правової культури, розвиток необхідних навичок, умінь реалізувати вимоги правових норм, а також вироблення звички правової поведінки [4, с. 16], то важливим моментом є добір методів, які забезпечуватимуть цей процес. Розглянемо деякі з них.

Методи навчання – це конкретні шляхи впливу на свідомість, почуття, волю, поведінку особистості з метою вирішення педагогічних завдань у процесі спільної діяльності вихованців і вихователів [1]. Методи навчання класифікують залежно від їх функціональної спрямованості, виокремлюючи такі групи: методи формування свідомості й переконань, методи організації діяльності й формування поведінки, методи стимулювання та коригування поведінки й діяльності особистості [6, с. 312].

Ми пропонуємо такі методи формування правових знань майбутніх магістрів педагогіки, викладачів вищої школи під час навчання у вищому навчальному закладі за впливами, які: 1) створюють моральні настанови, відносини, сприяють формуванню уявлень, понять, ідей; 2) утворюють звички, які визначають той або інший тип поведінки, за допомогою яких організовується діяльність студентів і стимулюються її позитивні мотиви; 3) здійснюють стимулювання самооцінки і надають допомогу студентам щодо саморегуляції їхньої поведінки, саморефлексії (самоаналізу) та самонавчання.

До першої групи методів належать різноманітні види викладу й повідомлення інформації (роз'яснювальної та інструктивної). Цю групу інформаційних впливів називають методами переконань. Тому для формування моральних настанов, мотивів, відносин, уявлень, понять, ідей використовують розповідь, бесіду, пояснення, діалог, лекцію, доповідь, диспут, інструктаж, доведення, репліки, звернення-заклики тощо.

До другої групи методів належать різні завдання, пов'язані з діяльністю (індивідуальною й груповою). Це методи вправ (привчань). Для формування звичок, які визначають той чи інший тип поведінки, використовують вправи, тренування, привчання, вимоги, заохочення, громадську думку, доручення, вирішення правової ситуації, змагання, показ зразків і прикладів, створення ситуації успіху тощо.

До третьої групи методів належать різноманітні види заохочень, зауважень, покарань, ситуацій контролю й самоконтролю, ситуацій довір'я, критики й самокритики. Це – методи оцінки й самооцінки.

Вибір методів навчання залежить від конкретних цілей, змісту й обсягу знань, які повинні засвоїти студенти, від наявності часу для роботи, матеріальних коштів, можливості педагогів, їх кваліфікації, об'єктивних умов, за яких проводиться робота. У всіх випадках необхідно враховувати вже наявні у студентів правові знання й переконання, правовий досвід та навички [8, с. 315]. У кожній конкретній ситуації застосування тих чи інших методів формування правових знань майбутніх магістрів педагогіки, викладачів вищої школи під час навчання у вищому навчальному закладі має свої особливості. Методи, прийоми та засоби навчання перебувають у діалектичному зв'язку і створюють певну систему впливу на сту-

дентів. Впливи, що створюють моральні настанови, відносини, сприяють формуванню уявлень, понять, ідей, передбачають методи формування свідомості й переконань. Професійно-правова діяльність майбутнього магістра педагогіки, викладача вищої школи буде ефективною, якщо вона спиратиметься на свідомість і переконання. Тому група методів, спрямована на формування цих якостей, є визначальною.

Якісну підготовку майбутніх магістрів педагогіки, викладачів вищої школи забезпечує застосування у навчальному процесі інформаційних технологій: проектної, проблемної, модульної. Виконання навчальних проектів розвиває у студентів пізнавальні навички, самостійність та комунікативні здібності. Проблемні завдання спрямовані на розвиток професійно-пізнавального інтересу, творчого мислення у майбутніх фахівців комп'ютерного профілю, і через це вони володіють системою знань, забезпечуючи реалізацію наступності й безперервності освіти. У модульних технологіях навчання передбачено інтеграцію принципів модульності, самоорганізації й контекстності, що формує високий рівень професійної компетентності фахівців такого профілю [2, с. 217]. Впливи, що утворюють звички, які визначають той чи інший тип поведінки, за допомогою яких організовується діяльність вихованців і стимулюються її позитивні мотиви, базуються на методах організації діяльності й формування поведінки. На основі свідомості повинні формуватися спочатку вміння, а далі й навички поведінки, відповідно до встановлених правил, моральних норм. Процес формування вмінь і навичок, які б переросли у звички, є довготривалим. Цьому традиційно слугують методи вправ і привчання.

Для підвищення активності, зацікавленості у набутті правових знань ми пропонуємо використовувати правове моделювання. Це сприятиме формуванню системи міжособистісних стосунків, розвитку таких особистісних якостей, як толерантність, демократичність, а також критичність не лише до своїх дій, але й до дій оточення. Використання даного методу [5, с. 227] на початковому етапі вимагає надання допомоги у вигляді уточнювальних запитань, вербального або невербального спілкування, а в деяких випадках – взяття на себе найбільш складних ролей у розв'язанні навчального завдання [7, с. 139].

Впливи, за допомогою яких здійснюється оцінювання, заохочення, використовують методи стимулювання поведінки й діяльності. Важливим тут є заохочення, яке використовується з метою закріплення позитивних якостей та як стимулюючий фактор. Покарання – це метод навчання, що передбачає вплив педагога на особистість вихованця з метою осуду чи гальмування його негативних дій і вчинків. Педагогічне покарання має виступати як вид вимоги. Окреме місце у системі методів стимулювання поведінки й діяльності студентів посідає метод критики. Критика – це розгляд, аналіз і оцінювання певного явища з метою надання оцінки, виявлення позитивних чи негативних аспектів, скерування особистості на виправлення недоліків та закріплення позитивного досвіду. Критика повинна ґрунтуватися на принципах гуманізму, врахуванні індивідуальних особливостей студентів та бути доброзичливою.

До методів формування правових знань майбутніх магістрів педагогіки, викладачів вищої школи під час навчання у вищому навчальному закладі належать конкретні й багатоманітні прийоми педагогічної, емоційної, логіко-гносеологічної дії стосовно студентів.

Формування правових знань майбутніх магістрів

педагогіки, викладачів вищої школи під час навчання у вищому навчальному закладі переважно проводиться під час занять з дисципліни «Право інтелектуальної власності в освіті». Окрім них, ефективними формами навчання є науково-практичні конференції, круглі столи тощо. На нашу думку, серйозним недоліком сучасної практики формування правових знань студентів є недооцінка таких організаційних форм, як правові олімпіади, диспути на правову, моральну тематику, лекторії тощо. Отримання правових знань, яке традиційно здійснюється під час навчальної діяльності, на нашу думку, повинно мати своє продовження в позанавчальній роботі. Позанавчальна робота здійснюється у двох напрямках. По-перше, вона спрямовується на розширення та поглиблення одержаних правових знань. По-друге, організуються спеціальні виховні заходи, присвячені ознайомленню вихованця з тими положеннями права, які не вивчалися на заняттях [3, с. 9].

Таким чином, формування правових знань майбутніх магістрів педагогіки, викладачів вищої школи під час навчання у вищому навчальному закладі найефективніше може бути вирішене шляхом інтеграції навчальної й позанавчальної діяльності. Позанавчальну діяльність пропонуємо розглядати як своєрідну альтернативу юридичній практиці, оскільки, поступово модифікуючись у процесі взаємодії майбутнього фахівця з конкретними професійними, особовими і правовими проблемами, позааудиторна діяльність може набувати яскраво виражену конкретну спрямованість щодо правомірної поведінки. Тому для кожного студента варто розробляти окре-

мий комплекс завдань правової спрямованості на основі діагностики, прогнозу можливих труднощів оволодіння структурними елементами позанавчальної діяльності – від формування мети до отримання й оцінки результатів. Оскільки практику доцільно розглядати не тільки як професійно зорієнтований складник навчального процесу, але й позааудиторну форму професійної підготовки, то під час педагогічної та переддипломної практики ми пропонуємо закріплювати правові знання майбутніх магістрів педагогіки, викладачів вищої школи.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні **висновки**: під час навчання у вищому навчальному закладі курс «Право інтелектуальної власності в освіті» має основоположне значення у формуванні правових знань майбутніх магістрів педагогіки, викладачів вищої школи, а розглянуті нами методи навчання забезпечуватимуть процес систематичного підвищення рівня правової поінформованості, збагачення цінностей правової культури, формування необхідних правових знань, умінь реалізувати вимоги правових норм, вироблення звички правової поведінки тощо. Інтеграція навчальної і позанавчальної діяльності забезпечуватиме отримання правових знань за рахунок нетрадиційних форм і методів включення студентів у правову діяльність, що передбачає проектування, моделювання, конструювання, дослідження різних аспектів правових ситуацій, а педагогічна та переддипломна практики майбутніх магістрів педагогіки, викладачів вищої школи допоможуть їм закріпити правові знання, отримані у процесі навчальної та позанавчальної діяльності.

Список використаної літератури

1. Вікіпедія. Вільна енциклопедія [Текст]. – [Електронний ресурс]. – URL: <<http://uk.wikipedia.org/wiki>> – Загол. з екрану. – Мова укр.
2. Горбатюк Р. М. Система професійної підготовки майбутніх фахівців інженерно-педагогічного профілю: монографія / Р.М.Горбатюк. – Тернопіль: Посібники і підручники, 2009. – 400 с.
3. Запорожан І.Г. Педагогічні основи правовиховної роботи з молодшими школярами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / І.Г.Запорожан. – Тернопіль, 2002. – 22 с.
4. Коваленко Н. Ю. Формування правосвідомості і правової культури студентів в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень» / Н. Ю. Коваленко. – К., 2009. – 19 с.
5. Ляшенко О.О. Формування правової вихованості дітей з вадами інтелектуального розвитку / О. О. Ляшенко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету / [відп. ред. В. І. Співак, упоряд. О. В. Гаврилов]. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В. С., 2009. – Вип. XII. – С. 225–229. – (Серія соціально-педагогічна).
6. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Нелля Євтихівна Мойсеюк. – [3-тє вид., доп.]. – К. : [КДНК], 2001. – 608 с.
7. Попадич О. О. Педагогічні умови правового виховання майбутніх фахівців комп'ютерної галузі : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / О. О. Попадич. – Умань, 2014. – 283 с.
8. Ткачова Н. О. Педагогічні основи формування правосвідомості учнів у закладах професійно-технічної освіти: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 / Ткачова Наталія Оксентівна. – К., 2002. – 565 с.
9. Указ Президента України «Про національну програму правової освіти населення № 992/2001 від 18.10.2001 р. – [Електронний ресурс]. – URL: www.rada.gov.ua

Попадич Елена

кандидат педагогических наук, доцент
кафедра педагогики и психологии

Государственное высшее учебное заведение «Ужгородский национальный университет», г.Ужгород, Украина

МЕТОДИКИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРАВОВЫХ ЗНАНИЙ БУДУЩИХ МАГИСТРОВ ПЕДАГОГИКИ, ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ ВО ВРЕМЯ ОБУЧЕНИЯ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

В статье исследованы методики формирования правовых знаний будущих магистров педагогики, преподавателей высшей школы во время обучения в высшем учебном заведении; проведен анализ понятий правовое образование, правовые знания, методы обучения, практика студентов и др.; предложены и рассмотрены методики формирования правовых знаний будущих магистров педагогики, преподавателей высшей школы во время обучения в высшем учебном заведении; проанализированы содержание и задачи курса «Право интеллектуальной собственности в образовании».

Ключевые слова: правовое образование, правовые знания, магистр педагогики, будущий преподаватель высшей школы, методы обучения.

Popadych Olena

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Assistant Professor
Department of Pedagogy and Psychology
State Higher Educational Establishment «Uzhhorod National University»
Uzhhorod, Ukraine

METHODS OF FORMING OF LEGAL KNOWLEDGE IN FUTURE MASTERS OF PEDAGOGY, HIGH SCHOOL TEACHERS WHILE STUDING IN HIGH SCHOOL

The methods of forming future masters' of pedagogy legal knowledge, high school teachers, while teaching in high school are investigated in the article; as well as the concepts of legal education, legal knowledge, teaching methods, learning activities, extracurricular work, students' practice and so on are analyzed; the method of future masters' of pedagogy legal knowledge formation, high school teachers while teaching in high school are proposed and considered; the content and objectives of the course "Intellectual Property Rights in Education" is analyzed.

The integration of academic and extracurricular activities gives a professional information through the unconventional forms and methods inclusion the students in professionally oriented activity that involves designing, modeling, researching different aspects of their future profession. Because the practice should be considered not only as a professional-oriented component of the educational process, but also as a extracurricular form of training, so during undergraduate teaching and practices we propose to introduce the idea of integration in academic and extracurricular activities.

Key words: legal education, legal knowledge, master of pedagogy, the future high school teacher, teaching methods.